

Beslissing van de Raad voor de Journalistiek

over de klacht van

Jules Clerbout

tegen

VTM Nieuws

Met een mail van 4 augustus 2021 dient de heer Jules Clerbout een klacht in tegen VTM Nieuws. Aanleiding is een reportage in de nieuwsuitzending van 30 juli om 19.00u over mogelijk verplichte vaccinatie tegen corona voor zorgpersoneel. Hoofdredacteur Michiel Ameloot van VTM Nieuws antwoordt met een brief van 7 oktober, waarop meester Michael Verstraeten namens Jules Clerbout reageert met een brief van 22 oktober 2021.

Een rapporteringscommissie van de Raad voor de Journalistiek heeft via videoconferentie een hoorzitting gehouden op 17 januari 2022. Jules Clerbout en zijn advocaat Michael Verstraeten woonden de hoorzitting bij. Voor VTM Nieuws waren hoofdredacteur Michiel Ameloot, chef deontologie Jo Buggenhout en journalist Marieke Lust aanwezig.

DE FEITEN

De reportage gaat over het feit dat 17.500 personeelsleden uit de zorgsector zich niet willen laten vaccineren tegen corona, waarop Vlaams minister van Volksgezondheid Beke zegt dat hij verplichte vaccinatie laat onderzoeken.

In de reportage vertelt klager, die verpleger is, waarom hij zich niet wil laten vaccineren. Hij zegt: “We weten nog altijd niet wat de complicaties zijn op middellange en lange termijn; ik zie de noodzaak ook niet in, want dan kunnen we ons alle jaren opnieuw vaccineren, gelijkaardig met het griepvaccin; het virus gaat zich zodanig snel muteren dat het geen zin heeft om ons te laten vaccineren en dat er niemand spreekt over eigen immuniteit te gaan opbouwen”, waarop de commentaarstem vervolgt: “Let wel, de wetenschap spreekt de argumenten tegen en ook alle grote gezondheidsinstanties. Bij het Vlaams zorgpersoneel is 92 procent gevaccineerd, 8 procent of 17.500 mensen niet. Welzijnswerkers die kwetsbare mensen helpen of zorgkundigen die verplegers bijstaan, weigeren hun vaccin het vaakst. Artsen en apothekers zijn het best gevaccineerd.”

De journalist vervolgt dat verplichte vaccinatie voor zorgpersoneel steeds meer een optie lijkt, waarna minister Beke zegt dat dit op federaal niveau bediscussieerd zal worden en dat verplichting geen taboe mag zijn. De verpleger besluit dat hij desnoods stopt met zijn job als verpleegkundige als hij verplicht wordt om zich te laten vaccineren.

In de reportage zijn de beelden van de verpleger geblurd en is zijn stem vervormd. Hetzelfde voor de beelden in de headlines, maar daar is zijn stem niet vervormd.

DE STANDPUNTEN VAN PARTIJEN

KLAGER

Afspraak met betrekking tot anonimisering

VTM Nieuws heeft de afspraak met klager om hem te anonimiseren niet nageleefd. Klager had om professionele en privéredenen anonimiteit gevraagd en dit duidelijk afgesproken met de journalist. In de reportage is zijn gezicht geblurd en zijn stem vervormd, maar in de headlines is de stem niet vervormd. Daarbovenop ontkrachten beelden van zijn handen en rug de anonimiteit nog meer. Gezien de druk op het zorgpersoneel om zich te laten vaccineren en de moeilijkheden die klager door het interview kon ondervinden, had VTM zeer voorzichtig moeten omgaan met de afspraken over anonimiteit, temeer omdat het een onderwerp in de vertrouwelijkheid van de medische sfeer betreft. Collega's die niet wisten dat klager niet gevaccineerd was, herkenden hem meteen waardoor zijn privacy geschonden is en hij schade leed. Dat de stemvervorming onopzettelijk en onder tijdsdruk werd vergeten, is geen excuus.

Omkadering en weergave interview

VTM Nieuws zet klager neer als een leugenaar en framet hem als een onwetenschappelijke verpleegkundige die uitspraken doet in strijd met de wetenschap en de argumenten van grote gezondheidsorganisaties. Dat is een leugen en getuigt van subjectiviteit.

Nadat klager in de reportage vier redenen geeft om zich niet te laten vaccineren, zegt de journalist dat de wetenschap en alle grote gezondheidsinstanties de argumenten tegenspreken. Zo bestempelt hij de feitelijke, wetenschappelijk vaststaande redenen die klager geeft zonder overleg, eenzijdig, onverwacht en op onware gronden als niet in overeenstemming met de wetenschap en de standpunten van internationale gezondheidsorganisaties. Dit ontkracht het getuigenis van klager volledig, terwijl het factueel onjuist is en het commentaar niet vooraf was afgesproken en klager er niet op kon reageren.

Met de leugen dat zijn argumenten onwetenschappelijk zijn, schildert VTM klager af als een zorgmedewerker die ingaat tegen de medische wetenschap, terwijl de redenen die hij aanhaalt in overeenstemming zijn met wat internationale gezondheidsorganisaties en de wetenschap zeggen. Dat complicaties van vaccinatie op (middel)lange termijn nog onduidelijk zijn, dat er jaarlijks een vaccinatie nodig zou zijn, dat het virus snel zal muteren en dat naast vaccinatie natuurlijke besmetting een manier is om immuun te worden, wordt bevestigd door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Ook de CEO van Pfizer zei dat jaarlijkse vaccinatie nodig zou zijn.

Het klopt dat gezondheidsorganisaties en wetenschappers in een afweging met andere argumenten zeggen dat vaccinatie noodzakelijk is en het besluit dat klager trekt in vraag stellen. Maar dat is niet wat de journalist zegt. Hij zegt dat de wetenschap en de gezondheidsorganisaties de argumenten van klager tegenspreken en dat is factueel onjuist en niet waarheidsgetrouw. Als VTM had gezegd dat gezondheidsorganisaties oproepen om zich te laten vaccineren, was er geen probleem geweest.

Klager heeft in zijn interview overigens geen 'argumenten' gegeven. Hij deed zijn uitspraken niet in het kader van een debat en het was niet zijn bedoeling om mensen te overtuigen. Hij heeft wel de 'redenen' weergegeven waarom hij zich persoonlijk niet laat vaccineren. Dit onderscheid is relevant. Had hij vooraf geweten dat VTM zijn getuigenis zo leugenachtig zou framen, dan had hij het interview nooit gegeven. Bovendien is het interview zodanig geknipt

dat alleen dingen getoond worden die passen in het plaatje binnen deze subjectiviteit. Er zijn tijdens het oorspronkelijke interview veel meer essentiële vragen en antwoorden gegeven, maar die pasten waarschijnlijk niet in de gevoerde politiek.

VTM Nieuws

Afspraak met betrekking tot anonimisering

Het feit dat de stem van klager in de headlines niet onherkenbaar is gemaakt, is een spijtig voorval te wijten aan tijdsdruk. Dit was niet volgens afspraak en VTM heeft zich bij klager uitdrukkelijk verontschuldigd. Er was weinig tijd tussen opname, verzending naar de redactie, montage en uitzending van het interview. Daarbij is de communicatie over de geluidsband binnen de redactie niet verlopen zoals gewenst. Het gaat niet om een journalistieke keuze of het bewust niet nakomen van gemaakte afspraken. Het is een onopzettelijke en niet bedoelde nalatigheid en daarom kan er geen sprake zijn van een deontologische fout.

Waar klager opmerkt dat de beelden van zijn handen en rug de anonimiteit nog meer ontcrachten, wijst VTM erop dat zijn rug en handen slechts enkele seconden in beeld komen en dat zijn gezicht en silhouet volledig geblurd zijn. Bovendien werkte klager eerder ook al mee aan een reportage van Telefacts en toen kwamen zijn handen nog veel langer in beeld. Daarover heeft hij nooit geklaagd, al zal hij ook toen herkend zijn door mensen die hem persoonlijk kennen.

Verder heeft klager op 24 augustus 2020 een open brief ondertekend met vermelding van zijn naam en voornaam en het ziekenhuis waar hij werkt, inclusief de afdeling. De brief pleit voor een omgekeerde lockdown en stelt het nut van vaccinatie voor zorgpersoneel expliciet in vraag. Het was dus al langer bekend dat klager het nut van vaccinatie voor zorgpersoneel in vraag stelt. Dat is niet via VTM Nieuws naar buiten gekomen.

Omkadering en weergave interview

De reportage is gemaakt naar aanleiding van een tweet van minister Beke, waarin die zei dat vaccinatieplicht van het zorgpersoneel voor hem geen taboe is. Aangezien dit een delicate kwestie van groot maatschappelijk belang is, wilde de redactie ook sceptici een stem geven en verschillende meningen op evenwichtige wijze aan bod brengen.

Het interview met klager is daarbij niet subjectief weergegeven. Er is uiteraard in geknipt, maar de kern van zijn standpunt is niet vervormd. Tegelijk was het de verantwoordelijkheid van de redactie om zijn controversiële minderheidsstandpunt te duiden en in een journalistiek verantwoorde context te plaatsen. Daarom wees ze erop dat grote gezondheidsorganisaties het standpunt van klager tegenspreken en liet ze minister Beke aan het woord.

Of het in het interview gaat om ‘argumenten’ of ‘redenen’ van klager is een semantische discussie. Het gaat om argumenten die hij als reden aanhaalt waarom hij zich als verpleegkundige niet laat vaccineren. Als de journalist zegt dat de wetenschap en de grote gezondheidsorganisaties de argumenten tegenspreken, weet iedereen wat hij daarmee bedoelt, met name dat er consensus is binnen de wetenschappelijke wereld en bij de gezondheidsautoriteiten dat de argumenten van klager niet opwegen als reden of argument om zich niet te laten vaccineren. Integendeel, de WHO raadt vaccinatie expliciet aan, zeker voor personeel in de zorg. De citaten die klager aanhaalt uit teksten van de WHO kloppen, maar hij voegt er niet aan toe dat de WHO haast elke persconferentie en elk communiqué afsluit met

een expliciete oproep tot vaccinatie. Meer nog, de WHO zegt expliciet dat het altijd een absolute prioriteit is geweest dat elke gezondheidswerker in elk land wordt gevaccineerd. Hetzelfde geldt voor andere gezondheidsorganisaties.

Dat de argumenten om zich niet te laten vaccineren volgens gezondheidsorganisaties niet opwegen tegen de voordelen van vaccinatie, werd door de redactie in de maanden voor de reportage uitgelegd, toegelicht, kritisch bekeken en geduid. Niemand kan verwachten dat de redactie telkens alle aspecten opnieuw herhaalt, maar de journalist heeft in één zin de context geschetst van wat VTM Nieuws al maandenlang brengt. De redactie heeft daarbij zelf geen standpunt ingenomen, zoals klager beweert. Maar tot op vandaag heeft er zich geen enkele wetenschapper aangeboden om de argumentatie van klager om zich als verpleegkundige niet te laten vaccineren, te komen verdedigen.

BESLISSING

Afspraak met betrekking tot anonimisering

De journalist had met klager duidelijke en ondubbelzinnige afspraken gemaakt over anonimisering. Door de stem van klager in de headlines niet te vervormen, is die afspraak niet nageleefd. Dat strookt niet met artikel 21 van de Code dat bepaalt dat afspraken over het vermelden van namen – in dit geval anonimisering van beelden – moeten worden nageleefd. VTM Nieuws verwijst naar misgelopen communicatie door tijdsdruk, maar de redactie is verantwoordelijk voor het feit dat de stem niet werd vervormd, wat de oorzaak daarvan ook is.

Omkadering en weergave interview

De reportage gaat over de mogelijke verplichting tot vaccinatie tegen corona voor gezondheidswerkers. Klager is verpleegkundige en haalt in de reportage vier elementen aan waarom het – zoals hij het in het interviewfragment uitdrukt – geen zin heeft om zich te laten vaccineren. Het is het recht van de redactie en beroepsethisch verantwoord om die uitspraken in een bredere context te plaatsen en te verwijzen naar de grote consensus op dat moment binnen de wetenschappelijke wereld en grote gezondheidsorganisaties over vaccinatie van gezondheidswerkers. Dat standpunt heeft de journalist kort en bondig samengevat en geformuleerd. Dat is journalistiek verantwoord en er is in de formulering geen sprake van beroepsethische tekortkomingen. Verder zijn er geen aanwijzingen dat het interview met klager niet getrouw zou zijn weergegeven of dat de geest van het gesprek niet zou zijn gerespecteerd.

Om die redenen is de Raad voor de Journalistiek van oordeel:

De klacht is gegrond wat de niet naleving van de afspraak over anonimisering betreft.

De klacht is ongegrond wat de omkadering en weergave van het interview betreft.

Brussel, 10 februari 2022